

Ilulissat og det grønlandske samfund i perioden 2000 til 2016.

Jeg opholdt mig i Ilulissat i to år omkring år 2000 og har i år opholdt mig 3 måneder i byen.

I det følgende vil jeg forsøge at beskrive mine oplevelser af de forandringer – og mangel på samme, jeg har set i perioden 2000 – 2016.

Affald.

Det første der springer i øjnene efter ankomst er at byen blevet meget ren. Affald i gaderne er væk og der er indsamling af storskrald. Glasskår og cigaretskod ligger der endnu – også der hvor hundene nu snart skal løbe med slæderne, og der findes forskellige steder i byen ”oplagspladser” med ting og sager, der aldrig vil blive brugt igen – anslået 100 gamle bilvrag, 100 både og 200 bådmotorer. Hertil kommer byggematerialer fiskegrej osv. Hvis du f.eks går en tur ud til det gamle stenbrud, og over for Hotel Isefjord kan du få syn for sagen. Er det det billede turisterne skal have af byen?

Hunde.

Antallet af hunde er mindre som følge af, at de bruges mindre til fiskeri, og de er flyttet ud af byen. Det betyder at hundenes efterladenskaber også er væk fra byen og at de næsten ikke høres. Det sidste savner vi lidt. Går du en tur i områder med hundeplasser møder du ofte løse hunde. Ofte bliver især børn bidt, og turisterne mangler information om ,at hundene ikke er kæledyr.

Turister.

Antallet af turister er større og i vækst. De præger bybilledet her i sommertiden, og det er tydeligt, når vi ser på antallet af turistkontorer i bymidten. Der satses meget på turismen. Den nyanlagte gangbro til Sermermiut er et godt initiativ. Optagelsen af Isfjorden som VERDENSARV er fantastisk og det har sat byen og dens omegn på verdenskortet.

Prisudviklingen.

For år tilbage var der megen snak om, at Elke Meisner og hendes mand tog meget høje priser for deres tilbud til turisterne. I kraft af, at de er tyskere havde de let ved at få kontakt til det tyske publikum. Nu er de rejst, og alle øvrige turistkontorer har tilsyneladende lært noget af Elke. I hvert fald er priserne steget betydeligt. En

prisudvikling, der ikke kan undgå at få betydning for fremtidens turisme, og dermed for indtægterne i området. Flere og flere vil tage på turistrejse til Ilulissat, men prisniveauet betyder, at det vil blive de velhavende, der kommer. Det kan være en strategi, at man gerne vil have velhavende turister, men det vil afskære store befolkningsgrupper i at få muligheden for at opleve Ilulissat. Eksempel: En dagstur til Eqi for to personer fra Ilulissat koster lige så meget som en uge på Kreta for en person eller en uge i Tyrkiet for to personer fra Danmark. Jeg synes det bør overvejes, om det er en udvikling, man ønsker. Det skal især overvejes fordi turismen vil få en stadig større betydning for byens erhvervsliv.

Det har også medført en anden ting.

Overnatninger.

Priserne på overnatninger på hotellerne er steget voldsomt samtidig med at alt kan udlejes om sommeren . Det har medført, at der er opstået mange private udlejninger. Ikke så mange, når man ser på de officielle hjemmesider, men kontakter man private i byen, kan de næsten alle henvise til private udlejere. Især her i sommerperioden, hvor alle hoteller er belagt, blomstrer det uofficielle værelsesmarked. Hænger det sammen med ønsket om ikke at betale skat? Der er planlagt flere hotelbyggerier, men de vil næppe afhjælpe problemer med det uofficielle værelsesmarked.

Brædtet.

Lidt i samme stil finder vi omkring "Brædtet" . Det er til salg og der foregår ofte meget lidt i huset.

Til gengæld ser vi småhandlende rigtig mange andre steder i byen. Der sælges fisk, hval, sæl, grønsager og mange genbrugsvarer. Når aktiviteterne flytter fra "Brædtet, er det så også fordi man ønsker at få en privat indtægt, som ikke registreres?. Lidt synd for "Brædtet" er en bestanddel af den grønlandske kultur. Man bør finde en ordning, således at både fastboende og turister kan købe af private igen. Fint at kommunen opførte det, men forkert, at det også er kommunen, der står for driften.

Ilulissat Sygehus.

Her har forholdene i perioden 2001- 2016 udviklet sig i den forkerte retning.

Man er blevet endnu mere afhængig af at kunne få vikarer til at betjene patienterne. Vi ser f.eks. læger der kommer her for to uger og sygeplejersker, der også kun er her få uger. Det er ikke blot om sommeren, men det har bredt sig til hele året. De gør et godt stykke arbejde – ofte uden at have fået en introduktion, og sygehuset kan ikke fungere uden, men det ville fungere langt bedre, hvis der var et fast personale, med kendskab til Grønland og til det grønlandske sprog. Hertil kommer at med så mange nye medarbejdere på kort tid, når man ikke at få de nye givet en ordentlig introduktion – eller også resonerer man, at de jo alligevel snart rejser igen. En ordentlig introduktion er selvfølgelig en orientering om hvor tingene befinder sig, hvordan bruges de ting, man har til rådighed. Hvordan fungerer IT, hvilke generelle retningslinjer er der for f.eks modtagelse i ambulatorium, udlevering af medicin – herunder håndkøbsmedicin og andre praktiske ting. Det skal også være en introduktion i hvordan omgangstonen mellem dansk og grønlandsk personale bør være. Alt for ofte giver det anledning til problemer, når det danske personale taler nedsættende til det grønlandske. Det resulterer ofte i at det grønlandske personale går grædende væk fra et sammenstød med vikarerne. Vi danske bør huske, at vi er gæster, godt nok uundværlige gæster, men gæster i deres land. Der er uddannet en del grønlandske sygeplejersker, men de søger ikke stillinger som sygeplejersker. Selv siger de, at de ikke vil pålægges de mange vagter til den løn der tilbydes. I stedet finder de stillinger, der langt bedre kan forenes med f.eks. familieliv og fritidsintereser, ofte i lande, hvor lønforholdene er langt bedre. Derfor er tilstandene i dag kaotiske på mange sygehuse, og kun bedre lønforhold for både fastansatte og vikarer samt flere ansatte kan vende den udvikling. Der er eksempler på, at en dansk vikar mister op til 10.000 kr om måneden ved at gå fra en stilling i Danmark til en stilling på slutløn i Grønland. Hertil kommer husleje og forøgede leveomkostninger. De fleste har ikke råd til at tage vikarjob i Grønland.

Unge taler kun grønlandsk.

Med til at gøre tilstandene så kaotiske er det forhold, at jeg har konstateret, at de fleste unge mennesker kun taler grønlandsk. Det bekræfter flere undervisere. Hvad er der sket med dansk og engelskundervisningen i skolen? Derfor skal der bruges mange ressourcer på at oversætte før personalet på sygehusene kan behandle patienter. Der er der i dag en del sygehjælpere, portører m.m. der kan bistå, men den dag, hvor grønlænderne kun kan grønlandsk og læger og sygeplejersker kun dansk eller engelsk, da går behandlingen i stå på mange

små sygehuse, og en lange større del af patienterne skal transporteres til Nuuk, da det kan være svært at skaffe tolke. En udvikling, der ikke er ønskværdig eller økonomisk forsvarlig, hvis det alene skyldes sprogproblemer. I øvrigt vil det være folk med kendskab til engelsk, fransk og dansk, der finder job - og tjener pengene i turistindustrien. Hvorfor skal det stadigvæk være sådan at det er folk født udenfor Grønland, der tjener de fleste penge i turistindustrien? Der arbejdes i øjeblikket for at få grønlændere til at tage en uddannelse i forsvaret og beredskabsstyrelsen til byder at uddanne grønlændere. Alle disse tiltag vil strande på manglende dansk kundskaber hos ansøgerne. Hvorfor udelukker grønlænderne sig selv fra alle disse muligheder? Det er jo også stadig således at mange danske ægtepar rejser tilbage, på det tidspunkt deres børn skal begynde i skolen. Årsagen er at de er bange for, at deres børn ikke får en skolegang, der gør at de kan klare sig, når de engang vender tilbage til Danmark. Derfor rejser de ved skolestart.

Det er derfor ikke kun undervisningen i dansk og engelsk, der er problemer med. En opgørelse fra Hjemmestyret viser, kun halvdelen af de unge får en uddannelse, de kan bruge – resten får ingen eller kun meget lidt. Det er blevet dårligere over de sidste år, udtaler medlemmer af Hjemmestyret. EU – som normalt har støttet skoleuddannelserne i Grønland med over 220 mill. kr. årlig, har sagt stop. Enten forbedrer I jeres skolesystem ellers mister I et tilskud. De unge mennesker, der ikke får uddannelse bliver for pigernes vedkommende ofte gift unge (antallet af aborter er større end antallet af fødte børn i hele Grønland) og for drengenes vedkommende ender de som fiskere, som arbejdere på fiskefabrikkerne eller forbliver uden arbejde. Mange steder mangler fabrikkerne arbejdskraft samtidig med at mange ledige ikke vil tage arbejde. Et sted f.eks. er arbejdsløsheden 40 % og fabrikken i samme by mangler 200 medarbejdere, som de nu forsøger at skaffe fra udlandet. I det hele taget er antallet af personer med udenlandsk (herunder dansk) baggrund steget voldsomt de sidste år. De tager de stillinger, som grønlænderne burde besætte, men enten ikke er kvalificerede til, eller ikke ønsker at tage. Det udhuler den grønlandske økonomi.

Den økonomiske udvikling i byen og samfundsstrukturen.

For nylig blev kommunen, hvor Ilulissat ligger, fri af forstærket tilsyn omkring økonomien. Det er godt, men jeg synes det er påfaldende, at så godt som alle større anlægsarbejder kun kan komme i gang, hvis de flest midler kommer udefra. Det være sig den danske stat, hjemmestyret, fonde og EU.

Uden disse midler ville næsten ingen anlægsarbejder i kommunen ikke kunne gennemføres. Det kan gå så længe der er muligheder for at få midler udefra, men målet må være at få etableret en kommune, der økonomisk er selv bærende, og kun byggende på Hjemmestyret og kommunal økonomi. Det kan synes underligt i en tid hvor der er rekord indtjening i fiskeriet, masser er anlægsarbejder og mangel på arbejdskraft. Royal Greenland har stoppet forarbejdning af hellefisk på grund af manglende arbejdskraft – trods arbejdsløshed. Det burde i højere grad vise sig som en stærk og sund økonomi. Derfor skal alle muligheder for at fremme erhvervslivet udnyttes, og den ensidige afhængighed af hellefisk vil på sigt være farlig. Der tales meget om at man må begrænse det kystnære fiskeri af hellefisk fordi der er færre fisk i området, og at de fangede fisk er blevet mindre. Der tales om at kvoterne til næste år kan blive 25% mindre. Hvad hjælper det så, at en hellefisker i år kan tjene op til 1,5 mill. kr. om året, når det ikke kan vare ved. Det må give anledning til overvejelser mht. fremtidig beskæftigelse af den halvdel af de unge mennesker, der får en utilstrækkelig eller ingen skoleuddannelse. I den forbindelse er det ikke uvæsentlig at tænke på, om den måde samfundsstrukturen er opbygget på, nu også er den ideelle. Hvad koster det at opretholde den nuværende struktur, hvad skal vi arbejde os hen imod?. Hvis vi ikke får tilpasset vort erhvervsliv til de muligheder vi har, hvad vil der så ske.? Den nye kommunestruktur er med til at ansvarliggøre de store byer – give dem ansvaret for at hele deres område kan overleve selv om udviklingen og peger i en anden retning. Det medfører, at også de store byer kommer til at lide økonomisk, og få brug for hjælp. Er det en sund udvikling? Det har gennem historien altid været således, at bygder er opstået og forsvundet, når erhvervsudviklingen krævede det. Nu er nedlæggelser af bygder blevet et tabu, hvilket er farlig for den samlede udvikling. Der er noget usundt i at man mange steder ikke kan indhandle det er fanges. Det burde i højere grad være fiskerne, der var medejere og dermed medbestemmende og økonomisk ansvarlige i de fabrikker, hvor fiskene bearbejdes.

Betingelser for tilskud.

Den nuværende udvikling tømmer det grønlandske samfund for økonomiske midler og betyder på sigt, at de 3,4 milliarder der årligt kommer fra Syd-Danmark til Grønland, ikke er nok. Vi kan se hvordan erhvervslivet i syd-Grønland beder om økonomisk hjælp til både fiskeri og fåreavl. En hjælp Landsstyret ikke har råd til at give. Af samme årsag skal Nord-Grønland selv sørge for at finde nye erhvervsmuligheder i takt med nedskæringer i

mængden af hellefisk. Hvis ikke, vil det forstærke udvandringen fra Grønland. I begyndelsen en udvandring af de veluddannede og ressourcestærke, senere også svage grupper, der vil få svært ved at klare sig udenfor Grønland, og mange steder vil de blive udsat for dårlig behandling. Det ser vi bl.a. i mange danske storbyer. Mange tror stadig på at naturressourcerne i form af olie og metaller vil redde den grønlandske økonomi, men vi mangler at se det gjort til virkelighed, og ingen kan vel i dag sige noget om hvordan og hvornår. Tværtimod ser vi nu hvordan det ene selskab efter det andet lukker.

Jeg er klar over, at Grønland på rigtig mange områder selv bestemmer, og ønsker at være selvbestemmende på endnu flere, men det kan forekomme urimeligt, at pengene til Grønland gives uden betingelser. Når en fisker kan tjene op til 1,5mill.kr. årligt ved at jollefiske, må det give mange penge til samfundet. Jeg er sikker på at en effektivisering af skattesystemet og en kontrol med at alle der kan arbejde også er i arbejde, hvor der er mangel på arbejdskraft. Hertil kommer en effektivisering af skattesystemet. Det vil give Landsstyret og kommunerne muligheder for at få en bedre økonomi. Jeg tror mange "syddanske" på nuværende tidspunkt gerne giver et beløb svarende til måske 70.000 kr. årligt til hver grønlænder, men hvis de gives til noget som ikke fungerer, hvor pengene kan være med til at forhindre en positiv udvikling – en sovepude, så er der næppe lyst til at forsætte denne hjælp. Begrundelsen på at få dem var og er at hjælpe udviklingen på gød kunne være at der til pengene blev stillet betingelser, som EU også har til deres andel af hjælpen. Betingelser til effektivisering, betingelser til forbedring af undervisningssystemet. Det bevæger sig den forkerte vej i øjeblikket. f.eks. kunne en betingelse være at 75 % af alle børn skal have gennemført en uddannelse, de kan bruge – eller at alle skal kunne begå sig på mindst to sprog,- et forbedret sundhedssystem – forbedring af børns vilkår (misbrug er stadig et stort problem, som man lukker øjnene for ikke kun i ØstGrønland, hvor man nu er kommet så lange, at man tør nævne, at halvdelen af alle børn har været udsat for misbrug – uden dog at vise, at man vil gøre noget ved det) Det sammen med kønssygdomme og store narkoproblemer. En overskrift i en avis var for nylig: " Ilulissat svømmer i narko". Hertil kommer at grønlænderne i disse år tillægger sig andre spisevaner. Det medfører overvægt, sukkersyge og andre livsstilssygdomme bl.a forårsaget af rygning og alkohol. Hver grønlænder henvender sig ca 14 gange årligt til sundhedssystemet for at få hjælp – et tal der er stigende.

Uden tilskud ingen anlæg. Ud over de 3.4 milliarder i bloktilskud får Grønland rigtig mange penge fra danske fonde, penge der ofte er opkrævet hos den danske befolkning eller er opstået ved firmaers skattefradrag. Det drejer sig om mange hundrede millioner årligt fordelt i hele Grønland.

Det planlagte Real Dania financerede **Isfjordscenter**, hytter til turister syd for Isfjorden, **boligbyggeri**, **skolebyggeri** og et nyt **stadionanlæg**. Uden at andre betaler, ville de som tidligere nævnt, ikke kunne realiseres. Det er godt for Ilulissat, og det trækker turister til. Det giver også rammerne og økonomien til at kunne forbedre skoleuddannelserne og de svages stilling, hvis man formår at lade grønlænderne tjene pengene, og ikke som i dag, hvor det i mange tilfælde er firmaer ejet af andre. Det skal udnyttes. Det er det der forgår i bygningerne, der skaber fremskridt ikke de flotte facader.

Isfjorden er det store trækplaster, og Isfjordcentret vil styrke den tendens. Men på 15 år kan jeg konstatere at isbræen trækker sig tilbage med stor hast, og at mængden af is, der skal ud gennem fjorden bliver mindre og mindre. Det kan på sigt få turiststrømmen til at ændre sig. Derfor er det vigtigt, at tage det med i planlægningen af Isfjordscentret. Det vil på sigt ikke kunne opretholdes, hvis økonomien udelukkende skal baseres på indtægter fra turisterhvervet. Selv 50.000 besøgende turister årligt, vil ikke give det fornødne beløb til drift og vedligehold af Isfjordcentret. I forbindelse med centret bør der opbygges et forskningsmiljø, der f.eks kan klarlægge konsekvenserne af udviklingen på klimaområdet.

Hvad betyder klimaændringerne for f.eks måden at bygge huse på når permafrosten ligger dybere og klimaet måske bliver mindre tørt. Hvilke erhvervsmæssige ændringer kræver klimaændringer i Grønland.

Afsmeltningens betydning for hele jordkloden med nye sejlruter osv.

På sigt kunne det være en ide at Artisk Center på Disco blev en del af det nye center, og at centret blev en afdeling af Grønlands Universitet i et samarbejde med GEUS, DTI og Ålborg Universitet.

Syd-danskerne og fremtiden.

Set i lyset af, at der på 15 år stort set ikke er sket nogen udvikling må man spørge, om ikke de mange danske, der er her oppe gør en forskel. Det gør de bestemt på områder som bygge og anlæg – uden dem ville mange

anlægsprojekter ikke kunne rejses. De er ligeså nødvendige som tilskud udefra for at projekterne kan gennemføres. Sygehusene og meget administration ville bryde sammen uden dansk arbejdskraft.

De skaber udvikling i bygge og anlægssektoren. Helt anderledes ser det ud på områder som undervisning, administration og sundhedsområdet. Når jeg taler med de mange danske, der er her oppe i kortere eller længere tid, så er deres udmelding, at de ikke ser sig som personer, der er kommet til Grønland for at ændre på noget som helst. De betragter deres opgave mere i retning af, at de er her for at forsøge at undgå at tingene udvikler sig i den forkerte retning. Det lykkes på en del områder, men ikke alle. De tager tilbage til Danmark efter en fantastisk naturoplevelse og med den holdning, at de gjorde hvad de kunne – og lod resten ligge.

Mest fordi de oplever, at grønlænderne ikke ønsker, at de skal sætte skub i en udvikling. Det har de ingen ret til at blande sig i. Det grønlandske samfund ønsker ikke indblanding i deres forhold.

Derfor er der kun en vej for det grønlandske samfund. Hvis det ikke skal stagnere – eller opleve en tilbagegang. Det er den grønlandske befolkning, der selv skal forbedre vilkårene. Indtil nu har den ikke vist, at den kan løfte opgaven. Man påtager sig ansvaret, når der skal udtales pæne ord, men man formår ikke at omsætte det til handling – formår ikke – eller har ikke vilje til at tage ansvaret på sig for at det sker.

Sker det ikke kommer der et tidspunkt, hvor de mange pengestrømme der kommer fra Danmark og delvis fra EU vil forsvinde, og den begyndende affolkning, som tidligere omtalt, vil tiltage på den måde, der tidligere er beskrevet. Det vil forstærke den nedadgående tendens.

En af måderne vil være – som tidligere omtalt – at der stilles krav om opfyldelse af bestemte mål for fortsat økonomisk støtte. Det er nødvendigt, selv om det vil gøre ondt hos mange af de danske politikere, der mener, at vi danskere ikke skal blande os på grund af fortidens synder. En holdning som ledende grønlandske politikere har set deres fordel i at støtte. Men – var det ikke meningen, da man vedtog at yde støtte. Den skulle netop være med til at udvikle – ikke fastholde. Nu kendetegnes udviklingen af: stor arbejdsløshed, mangel på arbejdskraft – især stabil arbejdskraft. En gennemsnitlig levealder, der er 8 år lavere end i Danmark, faldende befolkningstal især i alle yderområder, en netto udvandring af den grønlandske befolkning og en nettoindvandring af folk, der er født udenfor Grønland.

Denne udvikling vil være et tab – ikke kun for Grønland, men for hele Verden. Derfor kære grønlændere hjælp jeres eget land med at vende udviklingen – det haster.

Er det derfor?

Den mangel på vilje til at få sat skub i udviklingen får mig til tænke på, at jeg for rigtig mange år siden var underviser på en skole i Danmark med en klasse grønlandske drenge. Jeg husker ti bage på specielt en ting. De drenge der kom fra velhavende overklassehjem havde meget lidt lyst til at være sammen med drenge, der kom fra mindre velstillede hjem. Det var klart en holdning, som de havde med fra deres hjem i Grønland. Nu er det dem der er eliten i Grønland. Sådan betegner de sig selv, har jeg konstateret. Eliten vil altid forsøge at beholde magten og styrke deres position i samfundet. Derfor er det en nærliggende tanke, at det er her vi skal finde årsagen til at de pæne ord om udvikling ikke omsættes til virkeligheden. Jo flere der får uddannelse, jo flere bliver flersprogede, jo flere der børn og unge der får tålelige levevilkår og kommer ud af misbrug, jo mere vil samfundet ændre sig i retning af at andre også vil have indflydelse. Derfor vil elitens magt og status blive udfordret, og det er ikke i elitens interesse. Derfor er eliten en bremse på udviklingen. Derfor bruges mange kræfter på at bevare den erhvervede status.

De 1,5 mill. skattekroner. eliten brugte til at befæste deres status under deres luksusophold på Hotel Artic for kort tid siden kunne være brugt til hjælpe nogle bange misbrugte børn i en bygd, men det skete ikke.

Afhjælpning af umenneskelige forhold bør også gå forud for luksusliv og byggeri af nyt hus til eliten for 300 mill. kr..

Efterskrift: Jeg har skrevet dette ud fra en dyb kærlighed til Grønland og det grønlandske folk. Jeg håber det læses i samme ånd, og jeg siger tak for de mange oplevelser, jeg og min hustru har fået gennem vore ophold i Ilulissat. Vi glæder os til at komme igen.

Henning Fredsted.

Hou Strandpark 63 Odder.